

Alle oppgavenummer referer til **8. utgave** av **Adams & Essex' Calculus: A Complete Course**.

15.1.3: Siden vektorfeltet er gitt ved $\mathbf{F}(x, y) = (y, x)$ må feltlinjene tilfredstille differensiallikningen

$$y' = \frac{x}{y},$$

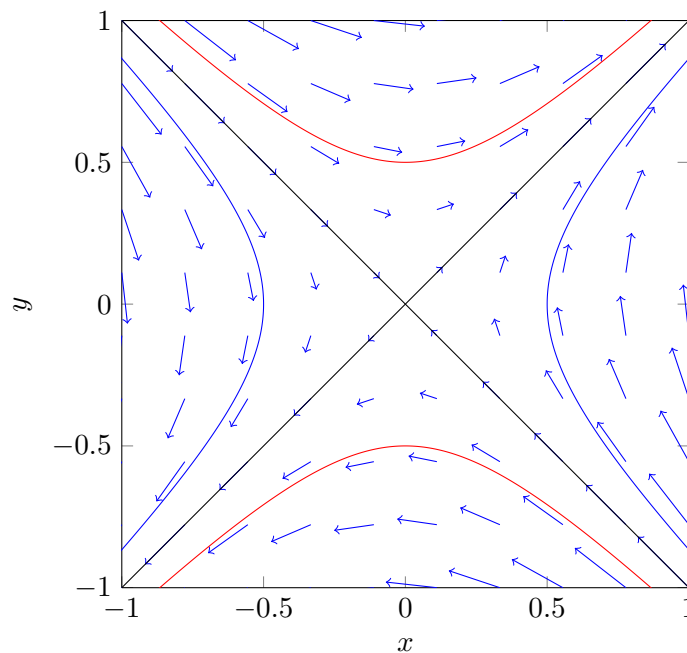
eller

$$\left(\frac{1}{2}y^2\right)' = x.$$

Ved å integrere denne likningen finner vi

$$y^2 - x^2 = c,$$

som beskriver hyperbler sentrert i origo. Det er tre ulike tilfeller å skille mellom: Hvis $c > 0$ ligger brennpunktene på y -aksen, mens de ligger på x -aksen når $c < 0$. Spesialtilfellet $c = 0$ svarer til de to linjene $y = \pm x$. Merk også at alle feltlinjene har disse to linjene som asymptoter. Se 1 for $c = \pm 1/4$ og $c = 0$.

Figur 1: Vektorfeltet $\mathbf{F}(x, y) = (y, x)$ og utvalgte feltlinjer.

15.1.15: La $\mathbf{r}(t) = (x(t), y(t))$ være strømlinjenes parametrisering. Vi krever

$$\frac{d\mathbf{r}}{dt} = \mathbf{v}(x, y),$$

eller

$$x'(t) = x^2 \quad \text{og} \quad y'(t) = -y,$$

som gir $y(t) = C_1 e^{-t}$ og $x(t) = \frac{1}{C_2 - t}$.

15.2.3: Siden

$$\frac{\partial F_1}{\partial y} = \frac{-2xy}{(x^2 + y^2)^2} \neq \frac{2xy}{(x^2 + y^2)^2} = \frac{\partial F_2}{\partial x},$$

er vektorfeltet ikke konservativt.

15.2.5: Vi regner først ut de nødvendige partiellderiverte for å se om vektorfeltet oppfyller de nødvendige betingelsene for å være konservativt.

$$\begin{aligned} \frac{\partial F_1}{\partial y} &= 2x, & \frac{\partial F_1}{\partial z} &= -2z, & \frac{\partial F_2}{\partial x} &= 2x, \\ \frac{\partial F_2}{\partial z} &= 2y, & \frac{\partial F_3}{\partial x} &= -2x, & \frac{\partial F_3}{\partial y} &= 2y, \end{aligned}$$

fra dette ser vi at

$$\frac{\partial F_1}{\partial y} = \frac{\partial F_2}{\partial x}, \quad \frac{\partial F_1}{\partial z} = \frac{\partial F_3}{\partial x}, \quad \frac{\partial F_2}{\partial z} = \frac{\partial F_3}{\partial y}.$$

De nødvendige betingelsene er altså oppfylt, og siden vi i dette tilfellet har at $\mathbf{F}$ er glatt og domenet er hele det euklidiske rommet $\mathbb{R}^3$ har vi fra forelesningene at dette er tilstrekkelig til å si at vektorfeltet er konservativt.

Ved inspeksjon ser vi at

$$\phi(x, y, z) = x^2 y + y^2 z - z^2 x,$$

er en mulig potensialfunksjon.

15.2.9: Vi søker en potensialfunksjon ϕ slik at

$$\nabla\phi(x, y, z) = \left(\frac{2x}{z}, \frac{2y}{z}, -\frac{x^2 + y^2}{z^2} \right),$$

og la oss her betrakte domenet gitt av $z > 0$ for å sørge for at komponentene i vektorfeltet og deres partiellderiverte alltid er veldefinerte. Første komponent i denne vektorligningen er $\phi_x(x, y, z) = 2x/z$, som gir at

$$\phi(x, y, z) = \frac{x^2}{z} + C(y, z),$$

for en deriverbar funksjon C . Ved å partiellderivere dette uttrykket for ϕ med hensyn på y , kombinert med andre komponent av vektorligningen, gir

$$C_y(y, z) = \frac{2y}{z},$$

som betyr at $C(y, z) = \frac{y^2}{z} + K(z)$, for en deriverbar funksjon K . Vi har nå at $\phi(x, y, z) = \frac{x^2+y^2}{z} + K(z)$. Ved å partiellderivere med hensyn på z får vi

$$-\frac{x^2 + y^2}{z^2} + K'(z) = -\frac{x^2 + y^2}{z^2},$$

som medfører at K er en konstant. Alt i alt kan vi konkludere med at feltet er konservativt, med potensialfunksjon

$$\phi(x, y, z) = \frac{x^2 + y^2}{z} + \text{konstant}.$$

For å finne ekvipotensialflatene setter vi potensialfunksjonen lik en konstant og ender opp med uttrykket

$$z = C(x^2 + y^2),$$

som angir et sett med paraboloider. For å finne de tilhørende feltlinjene setter vi opp differensialuttrykkene som disse oppfyller

$$\frac{dx}{F_1(x, y, z)} = \frac{dy}{F_2(x, y, z)} = \frac{dz}{F_3(x, y, z)},$$

som er ekvivalent med

$$\frac{dx}{x} = \frac{dy}{y} = -\frac{2z dz}{x^2 + y^2}.$$

Ved å integrere opp den første likheten finner vi

$$\ln |y| = \ln |x| + C_0,$$

eller

$$|y| = e^{C_0}|x| \Leftrightarrow |y| = |\pm e^{C_0}x| \Leftrightarrow y = Bx \text{ for } B \in \mathbb{R}.$$

Ved å bruke ovenstående sammenheng og ligningen for feltlinjene har vi da

$$(1 + B^2)x dx = -2z dz,$$

som gir

$$(1 + B^2)\frac{x^2}{2} = -z^2 + A,$$

eller

$$x^2 + y^2 + 2z^2 = A$$

for $A \in \mathbb{R}$. Altså er feltlinjene gitt av planene $y = Bx$ og ellipsene $x^2 + y^2 + 2z^2 = A$.

15.3.2: Den generelle formelen for kurveintegralet av en funksjon med hensyn på kurvelengden er gitt ved

$$\int_C f(\mathbf{r}(t)) \left| \frac{d\mathbf{r}}{dt} \right| ds.$$

I vårt tilfelle er $f(\mathbf{r}(t)) = t$, og

$$\left| \frac{d\mathbf{r}}{dt} \right| = |\mathbf{r}'(t)| = |(2t, 1, 2t)| = \sqrt{1 + 8t^2}.$$

Dermed er integralet vi skal finne

$$\begin{aligned}\int_{\mathcal{C}} y \, ds &= \int_0^m t \sqrt{1 + 8t^2} \, dt \\ &= \frac{1}{16} \int_{t=0}^m \sqrt{u} \, du = \frac{1}{16} \left[\frac{2}{3} u^{\frac{3}{2}} \right]_{t=0}^m \\ &= \frac{1}{24} \left[(1 + 8t^2)^{\frac{3}{2}} \right]_0^m \\ &= \frac{1}{24} \left((1 + 8m^2)^{\frac{3}{2}} - 1 \right)\end{aligned}$$

ved substitusjonen $u = 1 + 8t^2$, $du = 16t \, dt$.

15.3.11: Massen er gitt ved

$$\begin{aligned}M &= \int_{t=0}^{t=2\pi} \delta(x, y, z) \, ds \\ &= \int_0^{2\pi} t \sqrt{(-\sin(t))^2 + (\cos(t))^2 + 1^2} \, dt \\ &= \int_0^{2\pi} t \sqrt{2} \, dt \\ &= 2\sqrt{2}\pi^2.\end{aligned}$$

Massesenteret er $(\bar{x}, \bar{y}, \bar{z})$, der

$$\begin{aligned}\bar{x} &= \int_0^{2\pi} \cos(t) t \sqrt{2} \, dt / M = 0, \\ \bar{y} &= \int_0^{2\pi} \sin(t) t \sqrt{2} \, dt / M = -1/\pi, \\ \bar{z} &= \int_0^{2\pi} t^2 \sqrt{2} \, dt / M = 4\pi/3.\end{aligned}$$

(De to første integralene kan løses ved delvis integrasjon.)

15.3.15: Vi begynner med å parametrisere kurven.

$$(a \cos(t), a \sin(t), a \cos(t)), \quad 0 \leq t \leq \pi/2,$$

som fremgår ved først å parametrisere en sirkel om origo med radius a i x - y -planet, og så sette $z = x$.

Vi får da

$$\begin{aligned}\int_{\mathcal{C}} x \, ds &= a^2 \int_0^{\pi/2} \cos(t) \sqrt{(-\sin(t))^2 + (\cos(t))^2 + (-\sin(t))^2} \, dt \\ &= a^2 \int_0^{\pi/2} \cos(t) \sqrt{1 + \sin^2(t)} \, dt \\ &= a^2 \int_0^1 \sqrt{1 + v^2} \, dv,\end{aligned}$$

der vi brukte substitusjonen $v = \sin(t)$. Substitusjonen $v = \sinh(p)$, samt identiteten $1 + \sinh^2(p) = \cosh^2(p)$, gir så

$$\begin{aligned} a^2 \int_0^1 \sqrt{1+v^2} dv &= a^2 \int_0^{\sinh^{-1}(1)} \cosh^2(p) dp \\ &= a^2 \left[\frac{1}{2} \cosh(x) \sinh(x) + \frac{1}{2} x \right]_0^{\sinh^{-1}(1)} \\ &= \frac{a^2}{2} \left(\sqrt{2} + \sinh^{-1}(1) \right). \end{aligned}$$

15.4.6: De tre linjesegmentene kan parametriseres som

$$\begin{aligned} (t, 0, 0), & \quad 0 \leq t \leq 1, \\ (1, s, 0), & \quad 0 \leq s \leq 1, \\ (1, 1, r), & \quad 0 \leq r \leq 1. \end{aligned}$$

Kall kurven bestående av disse tre linjesegmentene $\mathcal{C}$. Flyten av F langs $\mathcal{C}$ er da gitt ved

$$\begin{aligned} \int_{\mathcal{C}} \mathbf{F} \cdot d\mathbf{r} &= \int_0^1 (t, 0, -t) \cdot (1, 0, 0) dt \\ &+ \int_0^1 (1, s, -(1+s)) \cdot (0, 1, 0) ds \\ &+ \int_0^1 (2, 1-r, -2) \cdot (0, 0, 1) dr \\ &= \frac{1}{2} + \frac{1}{2} - 2 = -1. \end{aligned}$$

En alternativ løsning er å observere at feltet er konservativt,

$$\mathbf{F}(x, y, z) = \nabla \left(\frac{x^2 + y^2}{2} - xz - yz \right),$$

for så å ta differansen av verdiene til denne potensialfunksjonen i endepunktene av kurven beskrevet over.

15.4.17: Vi begynner med å velge en parametrisering av integrasjonskurven $\mathcal{C}$

$$\begin{aligned} \mathcal{C}_1 : & \quad (t, 0), & \quad -a \leq t \leq a \\ \mathcal{C}_2 : & \quad (a \cos s, a \sin s) & \quad 0 \leq s \leq \pi, \end{aligned}$$

merk at dette gir den korrekte orienteringen, *mot klokka*. Begge integralene vi skal finne er da er summen av bidragene fra hver av disse to delene av kurven.

a) Vi regner ut integralet direkte

$$\begin{aligned}
 \oint_C x \, dy &= \int_{C_1} x \, dy + \int_{C_2} x \, dy \\
 &= \int_{-a}^a t \, d0 + \int_0^\pi a \cos s \, d(a \sin s) \\
 &= 0 + \int_0^\pi (a \cos s)(a \cos s) \, ds \\
 &= a^2 \left[\frac{1}{2}s + \frac{1}{4} \sin 2s \right]_0^\pi \\
 &= \frac{\pi a^2}{2}.
 \end{aligned}$$

b) Tilsvarende har vi

$$\begin{aligned}
 \oint_C y \, dx &= \int_{C_1} y \, dx + \int_{C_2} y \, dx \\
 &= \int_{-a}^a 0 \, dt + \int_0^\pi a \sin s \, d(a \cos s) \\
 &= 0 + \int_0^\pi (a \sin s)(-a \sin s) \, ds \\
 &= -a^2 \left[\frac{1}{2}s - \frac{1}{4} \sin 2s \right]_0^\pi \\
 &= -\frac{\pi a^2}{2}.
 \end{aligned}$$

Merk: Oppgave 15.4.20 hintet til hvorfor summen av disse integralene er 0.

Review exercise 15.8: Integralet av funksjonen $\mathbf{F}$ mellom de to punktene er uavhengig av valg av kurve mellom punktene dersom konstantene velges slik at $\mathbf{F}$ er konservativ, i så fall er verdien av integralet differansen av verdiene til den tilhørende potensialfunksjonen i de aktuelle punktene.

Vi deriverer komponentene av $\mathbf{F}$ for å finne betingelser på a , b , og c .

$$\begin{aligned}
 \frac{\partial F_1}{\partial y} &= ax + 3z, & \frac{\partial F_1}{\partial z} &= 3y, & \frac{\partial F_2}{\partial x} &= 2x + 3z, \\
 \frac{\partial F_2}{\partial z} &= 3x + by^2, & \frac{\partial F_3}{\partial x} &= by, & \frac{\partial F_3}{\partial y} &= bx + 3cy^2.
 \end{aligned}$$

Fra dette ser vi at

$$\frac{\partial F_1}{\partial y} = \frac{\partial F_2}{\partial x}, \quad \frac{\partial F_1}{\partial z} = \frac{\partial F_3}{\partial x}, \quad \frac{\partial F_2}{\partial z} = \frac{\partial F_3}{\partial y}$$

kun dersom $b = 3$, $a = 2$, og $c = 1$.

Vi har dermed funnet at

$$\mathbf{F} = (2xy + 3yz, x^2 + 3xz + 3y^2z, 3xy + y^3)$$

er konservativ. Ved inspeksjon ser vi at

$$\varphi(x, y, z) = x^2y + 3xyz + y^3z$$

er en mulig potensialfunksjon.

Kurveintegralet av tangentialkomponenten av $\mathbf{F}$ langs en vilkårlig kurve $\mathcal{C}$ med endepunktene $p_0 = (0, 1, -1)$ og $p_1 = (2, 1, 1)$ blir dermed

$$\int_{\mathcal{C}} \mathbf{F} \bullet d\mathbf{r} = \varphi(p_1) - \varphi(p_0) = 11 - (-1) = 12.$$